Становище

от проф. д-р Емил Константинов

за дисертационния труд на тема "Взаимно признаване на обучение, професионална квалификация и научни степени в Европейския съюз" от Росица Йотова Петкова за присъждане на образователната и научна степен „доктор"

I. Обща характеристика и актуалност на дисертационния труд

Представената докторска дисертация на Росица Йотова Петкова разглежда една от най-актуалните и сложни проблематики в съвременното европейско право - взаимното признаване на образователни документи, професионална квалификация и научни степени в рамките на Европейския съюз. Изследването се отличава с внушителен обем от 326 страници и демонстрира задълбочено познаване на европейското право в сферата на образованието.[1]

Темата притежава изключителна актуалност в контекста на нарастващата мобилност на студентите, докторантите и специалистите в рамките на ЕС. Във времена, когато свободата на движение и пребиваване на хора и услуги в Европейския съюз изисква заетите лица и специалистите да изпълнят сложни процедури за признаване на дипломите и удостоверенията си за професионална квалификация, подобно изследване има не само теоретична, но и изключително практическа стойност.[1]

Авторката обосновано подчертава, че от прогласяването на идеята за обединена Европа до започването на Болонския процес през 1999 г. признаването на обучение, научна степен или професионална квалификация в ЕС представлява "един дълга и тежка процедура". Това определя високата научна и обществена значимост на изследването.[1]

Особено важно е, че дисертацията се фокусира върху Европейската амбиция за общоевропейско пространство за образование, прогласена чрез препоръката на Съвета относно насърчаването на автоматичното взаимно признаване на дипломите за висше образование със срок до 2025 г., което прави изследването изключително своевременно и актуално.[1]

II. Структурна организация и логическа последователност

Дисертационният труд демонстрира безупречна структурна организация, подчинена на ясна логическа последователност. Авторката следва тематично-аналитичен модел, който отговаря на най-добрите практики в международноправната наука.[1]

Първата глава "Взаимно признаване на образователни квалификации и периоди на обучение в Европейския съюз" обхваща четири раздела и изследва фундаменталните аспекти на процеса. Разделът за историческото развитие на процеса по признаване проследява еволюцията от създаването на ЕС до съвременните тенденции. Особено ценен е анализът на правото на Европейския съюз в сферата на образованието, където авторката задълбочено разглежда принципа на взаимното признаване като "методологически правен инструмент, чиято цел е да се премахнат конфликтите при упражняване на компетентност в ЕС".[1]

Конкретен пример за аналитичната дълбочина е разграничението между принципа за взаимно признаване в правото на ЕС и принципа за взаимност в международното частно право. Авторката прецизно обяснява, че принципът за взаимност се състои в "предоставяне на права и задължения на чужди граждани на база принципите на реципрочност, еквивалентност и симетричност", докато взаимното признаване в ЕС има различна правна природа.[1]

Втората глава "Взаимно признаване на професионална квалификация в Европейския съюз" се фокусира върху спецификите на професионалните квалификации. Тук авторката прави важно разграничение между регулираните и нерегулираните професии, като анализира различните процедури за тяхното признаване. Особено ценен е разделът за валидиране на професионални квалификации, където се разглежда "Европейската идея за валидиране на знания, умения и компетентности".[1]

Третата глава "Специфики на процеса по взаимно признаване на научни степени в Европейския съюз" се занимава с най-сложните аспекти на академичното признаване. Анализът на Европейското научноизследователско пространство и спецификите на процеса по взаимно признаване на научни степени демонстрира високо ниво на специализирани познания.

III. Методологически подход и научна основа

Методологическата рамка на дисертацията е изключително широка и комплексна. Авторката прилага интердисциплинарен подход, който включва "обобщен исторически, правно-социологически и сравнителноправен анализ". Този подход позволява изследване на цялата система за взаимно признаване, а не само на нормативния аспект на проблема.[1]

Научните хипотези са ясно формулирани и методологически обосновани. Първата хипотеза гласи, че "създаването на общоевропейски механизъм за автоматично признаване на образователни документи за средно, висше и академично образование, както и периоди на обучение в чужбина, ще благоприятства валидирането на компетентности, придобити при различни условия".[1]

Втората хипотеза се фокусира върху "подходът на поетапно въвеждане на автоматичното взаимно признаване ще позволи това да се случи сравнително безпроблемно и в съответствие с националното право, правото на ЕС, наличните ресурси и националните специфики".[1]

Използването на традиционни методи като анализ, синтез, индукция, дедукция се съчетава с по-нетрадиционни подходи като "интернет проучвания на информационни банки и сайтове и статистически анализ на данни за процеса от различните ДЧ на ЕС".[1]

IV. Специфичен анализ на теоретичните приноси

Дисертацията съдържа множество значими теоретични приноси, които обогатяват правната наука в областта на европейското право:

Концептуален принос: Авторката разработва цялостна теоретична рамка за разбирането на взаимното признаване като комплексен правен институт. Особено ценно е разграничението между различните форми на признаване - академично, професионално и научно, като всяка от тях се анализира със специфичните си характеристики.

Терминологичен принос: Дисертацията предлага прецизни дефиниции на основните понятия в областта. Например, авторката дефинира валидирането като "потвърждение, дадено от компетентен орган, че учебните резултати (знания, умения и/или компетентности), придобити от дадено лице във формална, неформална или информална среда, са оценени в съответствие с предварително определени критерии".[1]

Систематизиращ принос: Изследването предлага систематизация на различните видове образователни документи и процедури за тяхното признаване. Разграничението между формално, неформално и информално обучение е особено ценно за практическото приложение.

Компаративен принос: Сравнителноправният анализ на различните национални системи за признаване в рамките на ЕС разкрива както общите тенденции, така и специфичните особености на отделните държави членки.

V. Анализ на практическите и приложни приноси

Практическите приноси на дисертацията са многопластови и имат пряко отношение към усъвършенстване на правоприлагането:

Законодателни препоръки: Авторката формулира конкретни предложения de lege ferenda за предстоящи изменения и допълнения в българското законодателство. Тези препоръки са "с цел повишаване интернационализацията на висшето образование и подпомагане мобилността на младите

хора чрез гарантиране на справедливи и прозрачни процедури по признаване на образователните им квалификации".[1]

Институционални решения: Дисертацията предлага конкретни механизми за подобряване на процедурите по признаване. Например, анализът на ролята на апостила в процеса по взаимно признаване и проблемите при електронните публични регистри предоставя практически насоки за институциите.

Професионални ръководства: Изследването може да служи като практическо ръководство за специалистите, работещи в областта на признаването на образователни документи. Детайлният анализ на процедурите и изискванията предоставя ценна информация за практиците.

Образователна стойност: Дисертацията може да бъде използвана в учебния процес като основен или допълнителен материал в курсове по европейско право, образователно право и международно частно право.

Конкретен пример за приложната стойност е анализът на дуалното обучение като "златен стандарт в обучението чрез работа", което предоставя практически насоки за развитието на този вид образование в България.[1]

VI. Юридически характер и научна стойност на изследването

Дисертацията притежава ярко изразен юридически характер, който се проявява в няколко аспекта:

Нормативен анализ: Изследването се базира на задълбочен анализ на европейското и националното законодателство. Авторката анализира основните регламенти, директиви и други актове на ЕС в областта на образованието, като Регламент (ЕС) № 1291/2013 за установяване на "Хоризонт 2020" и други ключови нормативни актове.[1]

Съдебна практика: Макар и не толкова широко застъпена, анализът включва препратки към решения на Съда на ЕС и тяхното влияние върху развитието на правото в областта на образованието.

Правни принципи: Дисертацията изследва основополагащи правни принципи като принципа на субсидиарност, пропорционалност и взаимно признаване в техните конкретни приложения в образователната сфера.

Правно-техническа точност: Авторката демонстрира високо ниво на правно-техническа култура, като използва прецизна юридическа терминология и последователно спазва методологическите изисквания на правната наука.

Конкретен пример за юридическия характер е анализът на компетентностите на ЕС в областта на образованието. Авторката прецизно разяснява, че образованието попада в "допълващата компетентност"

на Съюза, при която "ЕС подкрепя, координира или допълва действията на ДЧ" без да може да приема "правно обвързващи актове, изискващи ДЧ да хармонизират своето законодателство с европейското".[1]

VII. Полезност за теорията и практиката

Теоретична полезност:

Дисертацията внася съществен принос в развитието на правната доктрина в няколко направления:

- Разработва цялостна теоретична концепция за взаимното признаване като комплексен правен институт
- Предлага нови тълкувателни подходи за разбирането на европейската интеграция в сферата на образованието
- Систематизира правните механизми за реализиране на принципа за свободно движение в образователния сектор
- Обогатява доктрината с нови виждания за съотношението между европейското и националното право в образователната сфера

Практическа полезност:

Изследването има непосредствена практическа стойност за различни категории потребители:

- **За законодателя:** Предоставя обосновани препоръки за усъвършенстване на българското законодателство в съответствие с европейските изисквания
- **За администрацията:** Служи като ръководство за правилното прилагане на процедурите по признаване
- **За образователните институции:** Помага за разбирането на правните рамки и изисквания при международното сътрудничество
- **За гражданите:** Предоставя ясна информация за правата и възможностите при търсене на образование или работа в други държави членки

Конкретен пример за практическата полезност е анализът на проблемите при удостоверяване на образователни документи чрез апостил, който може да насочи усилията за подобряване на административните процедури.[1]

VIII. Критични бележки и препоръки за подобряване

Въпреки високото общо качество на дисертацията, могат да бъдат формулирани няколко критични забележки:

1. Баланс между теоретичния и емпиричния анализ

Макар дисертацията да се отличава с богата теоретична основа, в някои части би могъл да бъде постигнат по-добър баланс с емпирични данни. Авторката споменава използването на "емпирични данни, резултат от проучвания на мнението на оценители на квалификации", но тези данни не винаги са достатъчно детайлно анализирани.[1]

Конкретен пример: При анализа на проблемите в процеса по взаимно признаване би било полезно включването на повече статистически данни за продължителността на процедурите, процента на успешно приключилите случаи и основните причини за отказ в различните държави членки.

2. Актуалност на правната рамка

Въпреки че дисертацията обхваща периода до 2025 г., някои от анализираните нормативни актове са претърпели изменения или са заменени с нови. Например, развитието на дигиталното образование и влиянието на пандемията COVID-19 върху образователните процеси не са достатъчно отразени в анализа.

Препоръка: По-детайлен анализ на най-актуалните развития в европейското образователно право, включително новите инициативи за дигитализация на образованието.

3. Сравнителноправен анализ на национални практики

Макар авторката да прави "сравнителноправен анализ на процеса по взаимно признаване в Европейския съюз", този анализ понякога остава на общо ниво. Би било ценно по-детайлно разглеждане на конкретни национални модели и тяхната ефективност.[1]

Конкретен пример: Анализът на германския модел за дуално образование или финландския подход към валидиране на неформално учене биха могли да бъдат по-подробно разгледани като примери за добри практики.

4. Практически препоръки и насоки за имплементация

Въпреки че дисертацията съдържа раздел за "Насоки за усъвършенстване на действащото българско законодателство", практическите препоръки понякога остават на общо равнище.[1]

Препоръка: Формулиране на по-конкретни и детайлни препоръки за практическото прилагане на предложените решения, включително времеви график и необходими ресурси.

IX. Заключителна оценка и препоръка

Дисертационният труд на Росица Йотова Петкова "Взаимно признаване на обучение, професионална квалификация и научни степени в Европейския съюз" представлява **значително научно постижение** с високо качество и съществени приноси към развитието на правната наука.

Основни достойнства:

1. **Научна новизна:** Дисертацията разглежда актуална и слабо изследвана в българската правна наука проблематика
2. **Методологическа солидност:** Прилагането на интердисциплинарен подход обогатява анализа
3. **Практическа стойност:** Изследването има пряка приложимост за усъвършенстване на законодателството и практиката
4. **Структурна логика:** Ясната организация и последователност улесняват възприемането на материала
5. **Теоретична задълбоченост:** Анализът демонстрира отлично познаване на европейското право

Принос към науката:

Дисертацията внася съществен принос в развитието на българската доктрина в областта на правото на ЕС и образователното право. Тя запълва важна празнина в научната литература и предоставя солидна основа за бъдещи изследвания.

Практическа значимост:

Изследването има непосредствена практическа стойност за законодателя, администрацията, образователните институции и гражданите. Предложенията за усъвършенстване на българското законодателство са обосновани и реалистични.

Качество на изложението:

Авторката демонстрира високо ниво на научна култура, прецизност в използването на юридическата терминология и способност за ясно и логично изложение на сложни правни въпроси.

Формулираните критични забележки имат конструктивен характер и не засягат основните научни постижения на дисертацията. Те по-скоро насочват вниманието към области за потенциално доразвитие в бъдещи изследвания. Дисертацията представлява ценен принос към развитието на българската правна

наука и ще бъде полезна както за академичната общност, така и за практиката в областта на европейското право и образователните системи.

Въз основа на направения анализ считам, че дисертационният труд отговаря напълно на изискванията за присъждане на образователната и научна степен "доктор" по професионално направление "Право". Препоръчвам на научното жури да присъди на Росица Йотова Петкова образователната и научна степен "ДОКТОР" по право.

Opinion

by Prof. Dr. Emil Konstantinov

on the dissertation thesis entitled "Mutual Recognition of Education, Professional Qualifications and Academic Degrees in the European Union" by Rositsa Yotova Petkova for the award of the educational and scientific degree of "Doctor"

I. General characteristics and relevance of the dissertation

The doctoral dissertation presented by Rositsa Yotova Petkova examines one of the most topical and complex issues in contemporary European law - the mutual recognition of educational documents, professional qualifications and academic degrees within the European Union. The study is impressive in its volume of 326 pages and demonstrates a thorough knowledge of European law in the field of education.

The topic is particularly relevant in the context of the growing mobility of students, doctoral students and professionals within the EU. At a time when the free movement of persons and services within the European Union requires employees and professionals to complete complex procedures for the recognition of their diplomas and professional qualifications, such a study has not only theoretical but also extremely practical value.

The author rightly points out that from the proclamation of the idea of a united Europe to the start of the Bologna Process in 1999, the recognition of education, academic degrees or professional qualifications in the EU was "a long and arduous procedure". This determines the high scientific and social significance of the research.

It is particularly important that the dissertation focuses on the European ambition for a pan-European education area, proclaimed through the Council Recommendation on the promotion of automatic mutual recognition of higher education diplomas by 2025, which makes the research extremely timely and relevant.[1]

II. Structural organisation and logical sequence

The dissertation demonstrates impeccable structural organisation, subject to clear logical sequence. The author follows a thematic-analytical model that corresponds to best practices in international law science.[1]

The first chapter, "Mutual Recognition of Educational Qualifications and Periods of Study in the European Union," covers four sections and examines the fundamental aspects of the process. The section on the historical development of the recognition process traces its evolution from the creation of the EU to contemporary trends. Particularly valuable is the analysis of European Union law in the field of education, where the author examines in depth the principle of mutual recognition as "a methodological legal instrument whose purpose is to eliminate conflicts in the exercise of competence in the EU".

A concrete example of the analytical depth is the distinction between the principle of mutual recognition in EU law and the principle of reciprocity in private international law. The author explains precisely that the principle of reciprocity consists in "granting rights and obligations to foreign citizens on the basis of the principles of reciprocity, equivalence and symmetry", while mutual recognition in the EU has a different legal nature.[1]

The second chapter, "Mutual Recognition of Professional Qualifications in the European Union," focuses on the specifics of professional qualifications. Here, the author makes an important distinction between regulated and non-regulated professions, analysing the different procedures for their recognition. Particularly valuable is the section on the validation of professional qualifications, which examines "the European idea of validating knowledge, skills and competences".[1]

The third chapter, "Specifics of the process of mutual recognition of academic degrees in the European Union," deals with the most complex aspects of academic recognition. The analysis of the European Research Area and the specifics of the process of mutual recognition of academic degrees demonstrates a high level of specialised knowledge.

III. Methodological approach and scientific basis

The methodological framework of the dissertation is extremely broad and complex. The author applies an interdisciplinary approach that includes "a general historical, legal-sociological and comparative legal analysis". This approach allows for the study of the entire system of mutual recognition, rather than just the normative aspect of the problem.[1]

The scientific hypotheses are clearly formulated and methodologically justified. The first hypothesis states that "the creation of a pan-European mechanism for the automatic recognition of secondary, higher and academic education documents, as well as periods of study abroad, will facilitate the validation of competences acquired under different conditions".[1]

The second hypothesis focuses on "the approach of phased introduction of automatic mutual recognition will allow this to happen relatively smoothly and in accordance with national law, EU law, available resources and national specificities".[1]

The use of traditional methods such as analysis, synthesis, induction and deduction is combined with more unconventional approaches such as "online research of information banks and websites and statistical analysis of data on the process from the various EU Member States".[1]

IV. Specific analysis of theoretical contributions

The dissertation contains a number of significant theoretical contributions that enrich legal science in the field of European law:

Conceptual contribution: The author develops a comprehensive theoretical framework for understanding mutual recognition as a complex legal institution. Particularly valuable is the distinction between the different forms of recognition - academic, professional and scientific, each of which is analysed with its specific characteristics.

Terminological contribution: The dissertation offers precise definitions of the main concepts in the field. For example, the author defines validation as "confirmation by a competent body that the learning outcomes (knowledge, skills and/or competences) acquired by a person in a formal, non-formal or informal setting have been assessed in accordance with pre-defined criteria".

Systematising contribution: The study offers a systematisation of the different types of educational documents and procedures for their recognition. The distinction between formal, non-formal and informal learning is particularly valuable for practical application.

Comparative contribution: The comparative legal analysis of the different national recognition systems within the EU reveals both common trends and specific features of individual Member States.

V. Analysis of practical and applied contributions

The practical contributions of the dissertation are multifaceted and directly relevant to the improvement of law enforcement:

Legislative recommendations: The author formulates specific proposals de lege ferenda for upcoming amendments and additions to Bulgarian legislation. These recommendations are "aimed at increasing the internationalisation of higher education and supporting the mobility of young people by ensuring fair and transparent procedures for the recognition of their educational qualifications".[1]

Institutional decisions: The dissertation proposes specific mechanisms for improving recognition procedures. For example, the analysis of the role of the apostille in the mutual recognition process and the problems with electronic public registers provides practical guidance for institutions.

Professional guides: The study can serve as a practical guide for professionals working in the field of recognition of educational documents. The detailed analysis of procedures and requirements provides valuable information for practitioners.

Educational value: The dissertation can be used in the teaching process as primary or supplementary material in courses on European law, educational law and private international law.

A concrete example of its applied value is the analysis of dual education as the "gold standard in work-based learning," which provides practical guidelines for the development of this type of education in Bulgaria.[1]

VI. Legal nature and scientific value of the research

The dissertation has a distinctly legal character, which is manifested in several aspects:

Normative analysis: The study is based on an in-depth analysis of European and national legislation. The author analyses the main regulations, directives and other EU acts in the field of education, such as Regulation (EU) No 1291/2013 establishing Horizon 2020 and other key legislative acts.[1]

Case law: Although not as extensive, the analysis includes references to decisions of the Court of Justice of the European Union and their impact on the development of law in the field of education.

Legal principles: The dissertation examines fundamental legal principles such as subsidiarity, proportionality and mutual recognition in their specific applications in the field of education.

Legal and technical accuracy: The author demonstrates a high level of legal and technical culture, using precise legal terminology and consistently adhering to the methodological requirements of legal science.

A concrete example of the legal nature is the analysis of the EU's competences in the field of education. The author explains precisely that education falls within the Union's "complementary competence" , whereby "the EU supports, coordinates or supplements the actions of the Member States" without being able to adopt "legally binding acts requiring Member States to harmonise their legislation with European legislation".[1]

VII. Usefulness for theory and practice

Theoretical usefulness:

The dissertation makes a significant contribution to the development of legal doctrine in several areas:

- It develops a comprehensive theoretical concept of mutual recognition as a complex legal institution
- It proposes new interpretative approaches to understanding European integration in the field of education
- It systematises the legal mechanisms for implementing the principle of free movement in the education sector
- It enriches the doctrine with new insights into the relationship between European and national law in the field of education

Practical usefulness:

The study has immediate practical value for various categories of users:

- **For legislators:** Provides substantiated recommendations for improving Bulgarian legislation in line with European requirements

- **For the administration:** Serves as a guide for the correct application of recognition procedures
- **For educational institutions:** It helps to understand the legal frameworks and requirements for international cooperation
- **For citizens:** It provides clear information on rights and opportunities when seeking education or work in other Member States

A concrete example of its practical usefulness is the analysis of problems in certifying educational documents through apostilles, which can guide efforts to improve administrative procedures.[1]

VIII. Critical remarks and recommendations for improvement

Despite the high overall quality of the dissertation, several critical remarks can be made:

1. Balance between theoretical and empirical analysis

Although the dissertation is distinguished by its rich theoretical basis, in some parts a better balance could be achieved with empirical data. The author mentions the use of "empirical data resulting from surveys of the opinions of qualification assessors," but this data is not always analysed in sufficient detail.[1]

Specific example: When analysing the problems in the mutual recognition process, it would be useful to include more statistical data on the duration of procedures, the percentage of successfully completed cases and the main reasons for refusal in the various Member States.

2. Relevance of the legal framework

Although the dissertation covers the period up to 2025, some of the legislative acts analysed have undergone changes or have been replaced by new ones. For example, the development of digital education and the impact of the COVID-19 pandemic on educational processes are not sufficiently reflected in the analysis.

Recommendation: A more detailed analysis of the latest developments in European education law, including new initiatives for the digitisation of education.

3. Comparative legal analysis of national practices

Although the author provides a "comparative legal analysis of the mutual recognition process in the European Union", this analysis sometimes remains at a general level. A more detailed examination of specific national models and their effectiveness would be valuable.[1]

A concrete example: The analysis of the German model of dual education or the Finnish approach to the validation of non-formal learning could be examined in more detail as examples of good practice.

4. Practical recommendations and guidelines for implementation

Although the dissertation contains a section on "Guidelines for improving the current Bulgarian legislation", the practical recommendations sometimes remain at a general level.[1]

Recommendation: Formulate more specific and detailed recommendations for the practical implementation of the proposed solutions, including a timetable and the necessary resources.

IX. Final assessment and recommendation

Rositsa Yotova Petkova's dissertation "Mutual Recognition of Education, Professional Qualifications and Academic Degrees in the European Union" represents **a significant scientific achievement** of high quality and makes a substantial contribution to the development of legal science.

Main strengths:

6. **Scientific novelty:** The dissertation examines a topical issue that has been little researched in Bulgarian legal science.
7. **Methodological soundness:** The application of an interdisciplinary approach enriches the analysis.
8. **Practical value:** The research has direct applicability for improving legislation and practice
9. **Structural logic:** Clear organisation and consistency facilitate the understanding of the material
10. **Theoretical depth:** The analysis demonstrates excellent knowledge of European law

Contribution to science:

The dissertation makes a significant contribution to the development of Bulgarian doctrine in the field of EU law and education law. It fills an important gap in the scientific literature and provides a solid basis for future research.

Practical significance:

The research has immediate practical value for legislators, administrators, educational institutions and citizens. The proposals for improving Bulgarian legislation are well-founded and realistic.

Quality of presentation:

The author demonstrates a high level of scientific culture, precision in the use of legal terminology and an ability to present complex legal issues clearly and logically.

The critical comments made are constructive in nature and do not affect the main scientific achievements of the dissertation. Rather, they draw attention to areas for potential further development in future research. The dissertation represents a valuable contribution to the development of Bulgarian legal science and will be useful both for the academic community and for practice in the field of European law and education systems.

Based on the analysis, I believe that the dissertation fully meets the requirements for awarding the educational and scientific degree of "Doctor" in the professional field of "Law". I recommend that the scientific jury award Rositsa Yotova Petkova the educational and scientific degree of "DOCTOR" in law.